

Herman Gordijn: *NIET PERFECT* IS PERFECT

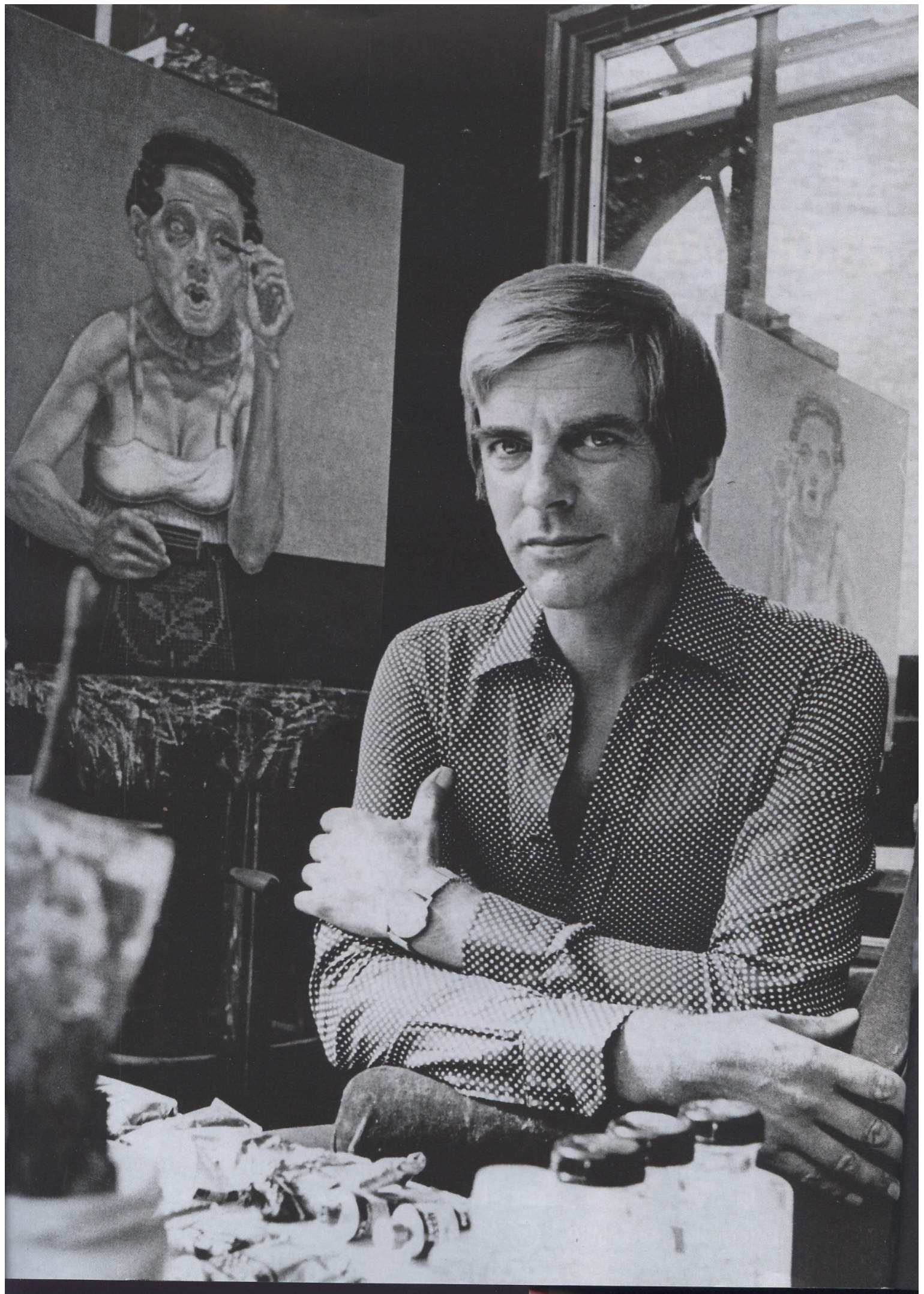
Met zijn halfrealistische fantasiefiguren creëerde hij een eigen indringende beeldtaal: een hoer met cyclamen, een vrouw aan de biljarttafel, een naakte man in een abattoir... Maar ook als fijnzinnig portrettist van onder anderen koningin Beatrix werd hij bekend. Museum MORE heeft een deel van zijn bijzondere oeuvre bijeengebracht. Een eerbetoon aan de schilder, tekenaar en graficus Herman Gordijn, die op 25 mei jongstleden, een week na zijn 85ste verjaardag, overleed.

TEKST: ANJA FRENKEL FOTOGRAFIE: MUSEUM MORE

Portret Herman Gordijn,
in atelier met schilderij
Rimmel, 1972

> Rimmel 1973, olieverf
op doek, 70 x 100 cm,
Museum De Lakenhal
Leiden

'GEZICHT, HANDEN & LICHAAM SPREKEN ZONDER WOORDEN VERSTAANBARE TAAL'

Als klein jongetje was Herman Gordijn een keer ontsnapt uit zijn ouderlijk huis, gelegen in een keurige Haagse wijk. Al dwalend kwam hij terecht in de hoerenbuurt. Daar zag hij een hele andere wereld: die van opzichtig geklede en zwaar opgemaakte vrouwen met diepe décolletés, corpulente dames van plezier, opgewekt en moederlijk. Het was een fascinerende sprookjeswereld die hem zijn leven lang zou inspireren.

Mooi lelijk

In zijn kindertijd was Herman Gordijn getuige van de Tweede Wereldoorlog en groeide deels op in pleeggezinnen. Zijn moeder werd opgenomen wegens een postnatale depressie, zijn vader was ontsnapt bij een transport naar Duitsland en ondergedoken. Herman moest voorzichtig zijn, mocht niet buitenspelen, want hij leed aan hemofilie. Toen hij zijn teken- en schildertalent ontdekte, werd dat zijn houvast. Hij tekende altijd, ook aangemoedigd door zijn ouders en het was vanzelfsprekend dat hij naar de academie zou gaan. Eerst de Haagse Koninklijke Academie en daarna de Vrije Academie. In die jaren vijftig zette het abstract expressionisme de toon, maar Gordijn voelde zich meer aangetrokken tot figuratieve kunstenaars als Otto Dix, George Grosz en magisch realist Pyke Koch. Gordijn schilderde vol fantasie en gedetailleerd de herinneringen die hij had aan de ontmoetingen uit zijn kindertijd met de verlopen hoeren, de Haagse dames op de straat, de buurvrouwen en de taartjes-etende

tantes. Iedereen was toen oud en rimpelig in zijn ogen. Als schilderende twintiger kon hij concreet uitdrukking geven aan de dubbelzinnigheid daarvan: de dappere maar vergeefse poging om verleidelijk te zijn met een lichaam in verval. In het hele oeuvre van Herman Gordijn is die ontluisterende vergankelijkheid, het verlangen naar eeuwige jeugd, en ook het kind-zijn in een vijandige buitenwereld een thema. Maar het kwaad verschijnt in een bonte kleurenpracht en in luchtige pasteltinten met een flinke dosis humor. In die ambivalentie heeft Gordijn zijn beeldtaal gecreëerd. De dame die in het schilderij *Rimmel* (1973) haar ogen opmaakt, bindt de strijd aan tegen het verval, probeert er nog wat van te maken. Maar de getekende wenkbrauwen, het net gewatergolfde kapsel en het uitnodigend décolleté kunnen de rimpels en verzakkingen niet meer tegengaan. Het is aandoenlijk en ook geestig zo ingespannen als ze de poging waagt met dat getuute mondje. Maar evengoed tragisch en iets wat ons allen gebeurt.

Amsterdam

Op aanraden van zijn vrienden, onder wie Benno Prem-sela, was Gordijn in 1960 naar Amsterdam verhuisd. Zijn homoseksualiteit is dan geen geheim meer en er komen steeds meer mannen voor in zijn werk. De homoscene gaf hem nieuwe motieven. Betegelde trottoirs, peeskamers, invalidenwagentjes, bakstenen muren, urinoirs, bruggetjes over grachten, kermisattracties. Al die locaties en mises-en-scène hebben in Gordijns leven een rol gespeeld en zijn in zijn verbeelding intenser en vreemder geworden. In 1992 gaf Gordijn zichzelf de opdracht zijn Amsterdam te schilderen. Het werd een serie composities en 'verhalen' in een persoonlijke melange van gedachten, ervaringen, beelden uit de media en de realiteit. Gordijn had in 1984 de stad voor het platteland verruild en er was meer ruimte gekomen in zijn tot dan toe krap gekaderde doeken. Hij schilderde er heuvelachtige landschappen in zachte vormen en lichtere kleuren dan voorheen. Diezelfde glooiende stijl gebruikte hij in de Amsterdam-serie. Gaandeweg verdween ook de gedetailleerde stofuitdrukking. De craquelé boezems maakten intussen plaats voor dikke, strakke mannenbillen. 'Er zijn een paar hele grote taboes: dat is lelijk, dik en oud zijn. (Maar) mijn dikke mannen vind ik niet lelijk', verklaarde Gordijn. Spieren en kwabben, plooiën en bollingen werden door hem liefdevol op het doek gezet.

Klassiek, universeel en monumentaal

In Amsterdam leerde schrijvers en dichters kennen als Gerrit Komrij en Judith Herzberg. Met Komrij maakte Gordijn in 2009 *Binnenste buiten* een serie van tien etsen met tien gedichten. Literatuur en kunstgeschiedenis >>

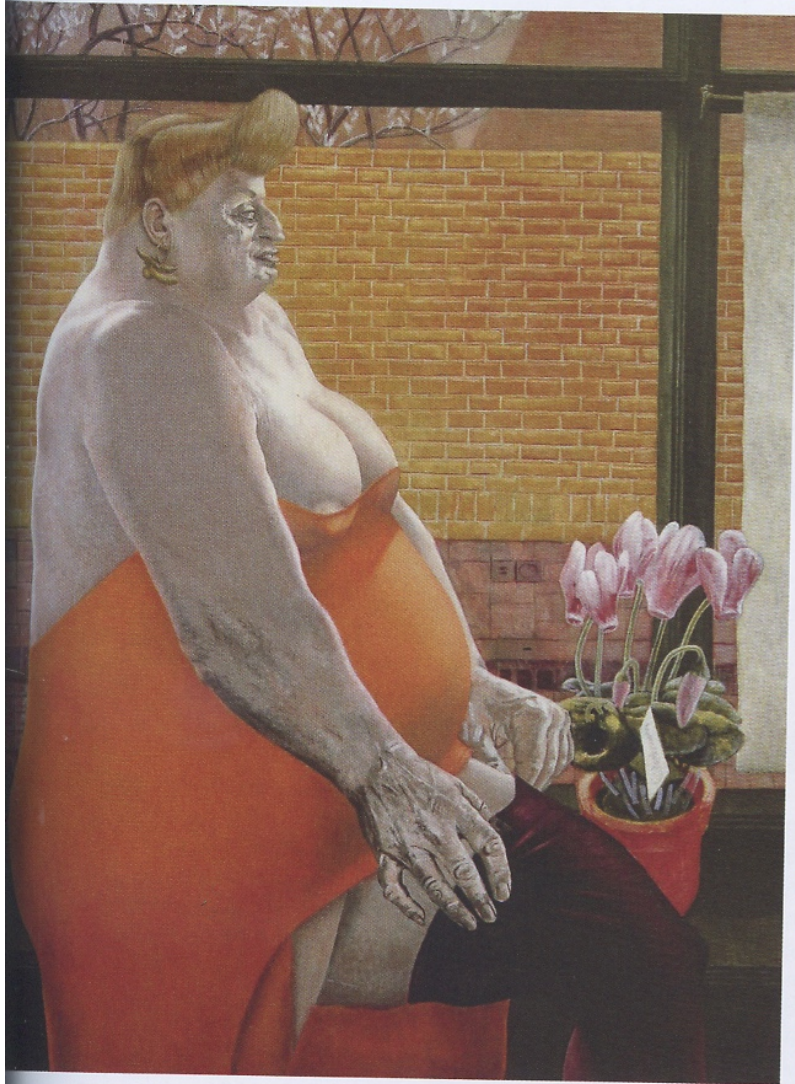
Hoer met Cyklaam II, 1988, olieverf op doek, 200 x 160 cm, Museum MORE, Gorssel

Maison Krul, 1958, olieverf op doek, 50 x 60 cm, privécollectie

Badmintonspeler, 1958, olieverf op doek, 50 x 65 cm, privécollectie

Biljart, 1978, olieverf op doek, 65 x 65 cm, privécollectie

< De drie gratiën, 2009-2010, olieverf op doek, 200 x 165 cm, privécollectie

hebben hem altijd geboeid en tot zijn dood bestudeerde hij op de computer kunst van verre voorgangers of grote namen uit internationale musea. De menselijke figuur speelt steevast een hoofdrol in zijn schilderijen, die nooit eenduidig zijn maar integendeel de verbeelding blijven prikkelen. 'Ik werk met herkenbare ingrediënten, met mensen. Dat levert beelden op die van altijd zijn. Als ik denk dat iemand van een paar honderd jaar geleden mijn beeldtaal niet zou kunnen verstaan, dan is het niet goed. Ik versta vele schilders uit voorbije eeuwen ook uitstekend.' In zijn schilderijen *Mantegna* en *De drie gratiën*, waarin vlezig kale mannen figureren, citeerde hij vrij de werken van de renaissanceschilder Mantegna en Rubens.

Gordijn maakte in opdracht monumentale portretten van vrienden en hoogwaardigheidsbekleders zoals de Amsterdamse burgemeester Samkalden, ondernemers Loek en Miep Brons en acteurs Charlotte Köhler en Ton Lutz. Eerder was hij, om zijn vrije werk te kunnen bekostigen, actief geweest als decor- en kostuumontwerper voor toneelvoorstellingen. Hij ruilde dat in voor een beter te combineren docentschap aan de Gerrit Rietveld Academie, waar hij achttien jaar lang les zou geven. Gordijns bekendste opdracht was het portret dat hij in 1982 van de toenmalige koningin Beatrix maakte en dat nu bij de Raad van State in Den Haag hangt. Hij schilderde de koningin staand en de open ruimte, met wapperende mantel.

Tot slot

Herman Gordijn was tot op het laatst nog actief, tekende ook veel op de iPad. Zijn ontwerpen liet hij dan afdrukken op toyoboprints, een fotografische diepdrucktechniek, zoals etsen maar dan zonder het gebruik van chemicaliën. Gordijn stierf in het Veluwe Terschuur, waar hij sinds 1984 woonde met zijn vriend, de onderwijskundige Joseph Kessels. Gordijn had zijn etage in Amsterdam aangehouden, want dat was de stad die het dichtst in de buurt van zijn gedroomde wereld kwam. Een wereld die hem als kleine jongen al fascineerde. In zijn laatste schilderij, *De Wallen*, staan twee in het zwart geklede vrouwen – van het streng-christelijke Veluwe soort – keurend te kijken naar een zware naakte man die als een prostituee op hoge hakken achter het raam staat. En zo lijkt de kring rond. <<

SUMMARY HERMAN GORDIJN (1932-2017)

Dutch painter, draughtsman and printmaker Herman Gordijn died, aged 85, just a few weeks before the opening of the exhibition of works from his entire sixty-years career in Museum MORE in Gorssel. Herman Gordijn's work occupies a unique position in Dutch modern art. One of the characteristic features of his work is that it leaves a lasting impression and is not easily forgotten. However, the startling effect he creates isn't so much due to the image itself but to the considered and balanced use of composition, rhythm, colour, light and shade, the use of paint and the brushwork. In fact, it's this use of an abstract language which gives his paintings their eloquence and expression. Herman Gordijn has become famous for his paintings of whores, matrons, social butterflies, tarts, broads, candle-light beauties, usually on the brink of fifty or past it, and armed against old age by their hairdressers and couturiers, by face lifts and cosmetic war-paint. Gordijn's women are feminine in their concerns and mannerisms, in for instance the care they give to their appearance, the result of which above all betrays that care. But when all is said and done, this is only human, which is what they are – just like men in fact. Where a note of tragedy is struck in Gordijn's work, it relates to physical decay, or is expressed in terms of physical decay. And then exclusively when the decay is held in check by all too rigorous means, for growing old is saddest in those who wish to remain young at any price. The woman who is making up her eyes in *Rimmel* (see Cover) still doing battle against decay. With dubious succes, it must be said, for her painted eyebrows, her newly fabricated hairdo and her festive decolleté cannot remove wrinkles or restored sagging skin. We can smile at her efforts and we do not begrudge her the illusion. But an illusion it is, and the tragedy of it concerns us all. It would, Gordijn has said, be far more acceptable if we were born old and died as children, but our appointed lot is old age. <<

Herman Gordijn bij zijn portret van Koningin Beatrix, 1982, foto: Ton Schultz
< *Uitje*, 1979, olieverf op doek, 150 x 150 cm, Chassé Theater Breda
> *Singel*, 1996, olieverf op doek, 120 x 100 cm, Amsterdam Museum

Tentoonstelling

Herman Gordijn – Het niet-perfecte is perfect. Schilderijen, etsen en gravures
25 juni t/m 1 oktober, Museum MORE, Hoofdstraat 28, Gorssel
www.museummore.nl

Boek

Gijsbert van der Wal, Rob Smolders, Feico Hoekstram met een voorwoord van conservator Yvette van der Zande, *Herman Gordijn Compleet*, uitgave De Vrije Uitgevers, paperback, 176 p. €27,50, ISBN 9789462621244.

